

ספר דברים, חודש אלול והכנה לימים הנוראים

יהודי כתב לו סופר ספר תורה, ונשאר לו לכתוב ספר דברים. עתה עומד היהודי לפני הימים הנוראים וחגי תשרי, והוא מתפלל בבית המדרש שלו יחד עם עשרה אנשים וצריך ספר תורה לקרוא בו.

נתחכם והלך לשמעון אהובו שיש לו ספר תורה בביתו וביקש ממנו שיתן לו בתורת שאילה את ספר דברים מתוך ספר התורה שלו ויחברו אל שלו, כך ספר התורה שלו יהיה שלם, ואחרי שהסופר ישלים לכתוב לו את ספר דברים יחזיר את הספר ונתרצה שמעון. האם מותר לעשות כן?

תשובה: אין לעשות כן, כי בזה שמעון עושה גנאי לספר תורה שלו, עד עכשיו היה שלם וכשר לקרוא בו ועתה חסר, והוא גנאי לארבעת הספרים הנשארים. ראייה לזה משנה ערוכה (ב"ב א' ו') "כתבי הקודש לא יחלוקו, משום גנאי".

ורק אם ימצא אצל איזה סופר ספר דברים חדש, שעדיין לא תפרוהו לספר תורה, יוכל לקחת אותו ולחברו לספר התורה שלו בתורת שאילה.

(שו"ת "תורה לשמה" כ"ה)

"מוצא שפתך תשמור". (כ"ג כ"ד)

מעשה בחברת אנשים שהיו מסובים יחד ומדברים בדברי טיול. אחד מהם היה מתפאר בגבורתו. אמרו לו חבריו: 'אם אמת שאתה כזה גיבור הראנו דבר מגבורתך'. קפץ האיש ונשבע: 'אראה לכם גבורה גדולה של כהנים!'

כל המסובים נבוכו, לא ידעו מה היא הגבורה הגדולה של כהנים... פנו ושאלו את הנשבע, מה כוונתך בזה. הלה השיב שהוא לא כיוון בדעתו על איזה דבר מסויים, אלא כך יצא מפיו "גבורה של כהנים", כי הוא חשב שהכהנים עובדי עבודת המקדש בוודאי היו גיבורים גדולים.

והיו הנוכחים נבוכים בזה הדבר. אחד אמר שהוא צריך לעשות "קידה", שצריך לה כח. אחד אמר שיעשה "קמיצה", שהיתה עבודה קשה במקדש. אחר אמר שיראה איך הוא עושה "חפינה". זה אומר בכה וזה אומר בכה, לא ידעו במה יקיים שבועתו.

תשובה: הקידה אע"פ שיש בה גבורה, אינה מיוחדת לכהנים. חפינה וקמיצה אין בהן גבורה אלא אומנות, הן מלאכות קשות. אך בדבר הבא יצא ידי חובת שבועתו, מה שכתבו בגמרא (ובחים ט"ד) כמה גדול כוחן של כהנים, שזורקים נוצה יותר משלושים אמה. דבר זה תלוי בגבורה גדולה, מפני שדבר קל אין כח לזורקו למרחוק. אם יוכל הנשבע לעשות דבר כזה יצא ידי שבועתו.

(שו"ת "תורה לשמה" פר"ח)

השבת חל יום הזכרון לגאון ישראל והדרו, שר התורה רבי יוסף חיים, רבינו ה"בן איש חי", י"ג אלול תרס"ט

מתורתו בהלכה ובאגדה

"כי תצא למלחמה - כי ה' אלקיך מתהלך בקרב מחנך להצילך".

מעשה בשר גדול של ישמעאלים שכבש את ארץ ישראל- הארץ הקדושה מידי הצלבנים הערלים. עשה מלחמה עימם, וגזר על חייליו שאם יפגשו נוצרי בדרך, שישחטו אותו. והיו הצלבנים מתחפשים ולובשים בגדי ישמעאלים. אשר על כן גזר שכל הרואה אנשים הולכים בדרך, יפשיטו לכל אחד בגדיו ויראו אם הוא ערל, ואם הוא ערל ישחטוהו ויקחו לשלל את ממנו.

פעם אחת אותו שר היה מהלך בארץ ישראל עם חילו ופגע בסיעה של צלבנים, אנשים ונשים, שהיו בורחים ממקום למקום והיה ביניהם יהודי אחד.

כשראו את השר אחזה אותם רעדה, והיהודי נשטט מתוכם, וירץ ויבוא לפני השר, תפס הפאות שלו בשתי ידיו והיה קורא בקול גדול בלשון ערבי: "שוף יא סידי, אנא יהודי והאדולה שהודי" - "ראה אדוני, אני יהודי והללו עדי!"

ויצחק השר, כי ערבו לו דבריו אלו, יען אשר דיבר על פי המשקל, בחרוזים. ויצווה על משרתיו לתלות לו ליהודי על הפאות שלו שני נזמי זהב, אותם לקחו שלל מן הערלים.

וען היהודי ויאמר: "אדוני, העדים שלי הם שני גיבורים חזקים ובריאיים אשר המה יכולים לשאת גם שני צמידים של זהב...". חייך השר ויצו לתלות בפאות שלו גם שני צמידים זהב גדולים.

סיים ה"בן איש חי", יפה כיוון אותו יהודי לקרוא את הפאות שלו בשם "עדים" אשר העידו עליו שהוא יהודי, ומלבד שהצילוהו ממוות עוד זיכו אותו בנזמים וצמידים זהב. ("בן איש חיל")

"האחת אהובה והאחת שנואה"... (כ"א ט"ו)

שאלה: יש לו לאדם שני מיני פת לשבת, האחת נאה למראה והשניה משובחת בטעמה, מה יבחר, איזה מהן יעדיף? על איזו חלה יברך המוציא בסעודת שבת?

תשובה: אותה החלה שיש לה טעם טוב וערב עדיפה, אע"פ שאינה נראית חשובה, צריך לבצוע עליה. וכן מובא בירושלמי בענין שני השעירים, אחד משובח במראהו ואחד חשוב בגופו, פסק רבי ירמיה שמשובח בגופו קודם.

(תורה לשמה" ק"ב)

"לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה'." (כ"ג ד)

אמר לו דואג האדומי, עד שאתה שואל על דוד אם הגון הוא למלכות, שאל אם הוא ראוי לבא בקהל... בעי לאכרוזי. (יבמות עו.)
תמהו האחרונים: פלא הוא, איך חשבו לחלוק על בעז, שהיה ראש הסנהדרין ושופט?! איך סבר דואג לחלוק על הסנהדרין שהתירו את רות, הרי הוא זקן ממרא וחייב מיתה?!
נראה שרצו להכריז עליו שלא יהיה יושב בסנהדרין, כפי הכלל שאין מעמידין בסנהדרין אלא מיוחסים. ובאמת כוונת שאול ודואג בהכרזה שממילא דוד יפסל למלכות. ("בן יהודע" ועיין מהרש"א)

יתר הישמעאלי - אמר רבא, מלמד שחגר חרבו כישמעאל, ואמר כל מי שאינו שומע הלכה זו ידקר בחרב, כך מקובלני מבית דינו של שמואל הרמתי 'עמוני ולא עמונית, מואבי ולא מואבית'. (יבמות עו.)
יש להבין מפני מה נקט שחגר חרבו כישמעאל, הלא החרב מיוחסת לעשו, כמובא "על חרבך תחיה", "פן בחרב אצא לקראתך" ועוד ועוד?!

ביאור הענין הוא כך: אומות אדום חוגרים חרב ארוכה בגלוי, אך בני ישמעאל רובם חוגרים חרב קצרה - פגיון אותו תוחבים בחגורתם והוא קצר וחד והורגים בו בדקירה.

ידוע שאין נכנסים לבית המדרש בחרב ורומח, מפני דרך ארץ. גם ידוע שדרכם היה בזמן הקדום להעמיד שומר בפתח בית המדרש, אם יתרא היה חוגר חרב כבני אדום לא היה מניחו השומר להכנס. לכן חגר חרב קצרה וכך שומר הפתח לא עיכבו. וכשקרב אל החכמים הלומדים הוציא את חרבו, אחז בה ואמר 'כל מי... לכן גם אמר ידקר ולא אמר ישחט בחרב'. ("בן יהודע")

סוד ענין "אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים בדרך..." (כ"ג ה)

ישתדל אדם לגמול חסד עם החיים והמתים, וכל שכן עם עניים תלמידי חכמים שהולכים מעיר לעיר לאסוף כסף, מגורשים מבתיהם, נשיהם ובניהם ואין מרחם עליהם ואין מכניס אותם לביתו, ראוי ליתן לב רך לקרבם ולגמול חסד איתם ככל מה שאפשר - זוכה בזה לבנים תלמידי חכמים! ("אור צדיקים" עמוד התורה)

נראה לי הטעם, שעל ידי שמקבל אורחים הוא מקבל פני שכניה, כמובא בילקוט ראובני (פרשת כי תצא), שהגזברים והפחות והסגנים יוצאים לקראת מביאי הביכורים (בכורים ג'ג), להקביל פני השכינה שבאה איתם. הלא כמה סכנות שכיחות בדרכים, ואם לא שהשכינה היתה מתלווה אליהם לא היו ניצולים מהם.

וזה סוד ענין "אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים". על ידי זה יעשה לו סגולה לזכות לבן זכר. (אבות הראש על אבות דר"ג)

תוספת: חסיד אחד בא אל הרבי המהרי"ד מבלז וביקש על בניו שנוטים מדרך הישר. ענה לו המהרי"ד שיתחיל להכניס אורחים לביתו, זו סגולה למבוקשו. (מנהגי בעלזא ע"ח)

"ושמח את אשתו אשר לקח". (כ"ד ה)

שלום בית - תשובת הגאון רבי יהודה אסאד

לידיד נפשי, הרב המאור הגדול, עוסק בתורה יומם ולילה, איש חי רב פעלים, צדיק תמים... מו"ה שלמה ממדינת ליטא -

הנה אעתיק לו מה שהשבתי בענין זה לתלמידי חביבי, הרב המאור הגדול, סיני ועוקר הרים, מורנו משה לייב, דיין בקהילת קודש ניקלשבורג: אם יכול הוא להכניס את חמותו לביתו לאחר מות אמו, שהיתה שונאת אותה...
הנה כיון שאמו הצדקת לא ציוותה עליו שלא יכניס את חמותו לביתו. אבל הוא הרי מצווה לכבד את אשתו ואת חמותו, כלל בידינו שאין ספק מוציא מידי ודאי.

מה גם שבלי ספק בעולם האמת כבר פסקה השנאה מאמו. ומה גם כי גדול השלום שבין איש לאשתו, וגם אמו עליה השלום נוח לה בקברה שלום בנה וביתו.

מכל מקום יפה עשה מעלתו שלא רצה להורות לעצמו היתר במה שהוא נוגע לכבוד אמו, הנה קיים בזה מצות כיבוד אם. רק מהיות טוב אל תקרא רע, טוב תעשה חמותו ללכת או לשלוח שליח על קבר אמו לפייסה ולבקש מחילתה. על ידי זה גם מחמותו וגם השואל תנוח דעתכם יותר, אבל אין זה מעכב כאמור. (שו"ת "יהודה יעלה" רס"ה)

"והיה אם לא תמצא חן בעיניו... וכתב לה ספר כריתת". (כ"ד א)

עוד סוג - "כל אדם שאין לו אישה שרוי בלא שמחה". (יבמות סב.)

יש שגורסים כאן בגמרא 'כל יהודי שאין לו אישה... נראה שבא להבדיל בזה מאותם האומות - הקתולים - שיש להם חוק שהנושא אישה לא יוכל לגרשה כל ימיו והיא תמשול בו ותשביענו מרורות.

לכן לא אמר 'אדם' אלא רק 'יהודי' ההולך אחר משפט תורת אמת שכתוב בה "והיה אם לא תמצא חן בעיניו ושלחה מביתו". עליו ניתן לומר השרוי בלא אישה שרוי בלא שמחה. ("בן יהודע")

"זכור את אשר עשה ה' אלקיך למרים בדרך בצאתכם ממצרים".

עניני לשון הרע

ישנן אמהות שחפצות להשתלם ולהוסיף לקח בחינוך ילדיהן ושומעות שיעורים ומפגשים ממחנכות ומורות מומחיות בנושא. ויש שהוסיפו עוד, שכל אם מספרת לפני כל האמהות בנוכחות המנחה את קשייה עם ילדיה או בעלה וכולן דנות בנושא, ובשיעורים הבאים היא מדווחת אם העצות נשאו פרי.

ודאי מותר להתיעץ ולספר זאת למי שמבין, שזו תועלת גמורה. אמנם, לספר זאת לפני כולן שאין בזה תועלת, שהרי היא לא היתה הולכת להתיעץ עם האמהות הללו, אלא רק עם המרצה שמבינה בזה, אין זה אלא סיפור לשון הרע והוצאת שם רע על בעלה או ילדיה, אם הם מתביישים בזה. ("חוט שני" עמ' סס"ט)

"בעלון צדיקים רבה תפארת" - הצדיקים מפארים ומכבדים בני אדם על כל מעלה טובה שנמצאת בהם! ("שערי תשובה" א' י"ח ע"י"ש)

בכל בירור על שידוך צריך שיקול דעת וחכמה באיזה מקרים לומר את האמת ובאיזה מקרים יש לשנות, ודי לחכימא!

מספרים שפעם מישהו בירר אצל הגאון רבי אברהם גניחובסקי אודות בחור שהיה בעל קומה ובעל בשר, וענה רבינו: "בחור זה נפלא והוא תופס מקום נכבד בישיבה..." הלה כמובן הבין שהבחור מטובי הבחורים בישיבה שמקומו בין הנכבדים.

פעם שאלוהו על בחור שלא היה כל כך בר הכי, אמר לו רבי אברהם: "בחור זה אפילו אם היה על הירח, היה כדאי להוריד אותו משם". הלה הבין שהבחור הוא מציאה של ממש שכדאי לנסוע עבורו עד הירח... ובאמת הכוונה היתה כפשוטו, שיש לרחם עליו ולהורידו מהירח אם היה נמצא שם. ("אגן הסהר")

היה זה לפני שנים, לידידי נולדה בת במזל טוב. התלבטו ההורים במשך השבוע איך לקרוא לה. והנה בדרכו לכולל הציע לו חבר את השם אהובה, בציינו שזה שם מתוך הפרשה... היתה זו פרשת כי תצא! כיון שהיתה לו סבתא רבא בשם ליבא, מצא חן בעיניו השם הזה, והחליטו הוא ואשתו לקרוא לה אהובה.

בסעודת ליל שבת התארח עם ילדיו אצל הוריו. כולם ניסו כוחם לנחש מה יהיה השם... והנה להפתעתו אמו הציעה, יש לי רעיון מיוחד, היתה לנו סבתא 'ליבא', אף אחד לא קרא עדיין על שמה, תקרא לתינוקת 'אהובה'. ניסתה לשכנעו. בדיעבד היא לא יודעת מה פתאום עשתה זאת, הרי מעולם לא התערבה או ביקשה כזאת...

למציעי הרעיונות אמר אבי הבת: 'אם תרצו לדעת, תבואו מחר ללדרמן לותיקין...' אמו באה לתפילה והתרגשה עד דמעות. אמרה שהיתה לה נבואה! ("נר לשולחן שבת" מידידי הרה"ג י"א)